

Парижка декларация

за медийната и информационната грамотност в дигиталната епоха

Нова повратна точка

Медийната и информационна грамотност (МИГ) израства като важна област в световен мащаб, развивайки се в продължение на десетилетия отделно като медийна грамотност и информационна грамотност, като във второто хилядолетие двете се сливат посредством редица важни декларации и рамки за медийната и информационната грамотност като тези от Грюнвалд, Тулуза, Севиля, Париж, Прага, Александрия, Фес и Москва, включително Препоръките на ИФЛА за медийна и информационна грамотност и Рамките и план за действие на Глобалния алианс за партньорство в областта на медийната и информационна грамотност (ГАПОМИГ). Глобалният алианс постановява прилагането на медийната и информационната грамотност към областите на развитие, в това число управление, достъп до информация, медия, библиотеки и интернет, образование, езиково и културно разнообразие, равенство, здраве, бизнес, селско стопанство и цялостно устойчиво развитие.

През 21 век дигиталната среда оказва силно влияние върху значението и използването на медиите и информацията. Тя изисква постоянни иновации в изследванията и практиките на медийната и информационната грамотност. Настоящата декларация поставя на челно място обединените около МИГ отговори на това изискване за нова грамотност в условията на все по-мощното разпространение на информация, което обхваща както младежи, така и възрастни, дори и ако се вземе предвид, че много хора по света все още нямат връзка с интернет.

Преценка на новите условия, които изискват различен акцент върху медийната и информационната грамотност

Продължаващото технологично развитие създава и налага в медиен план все по-нарастващ обем от съдържание и информация във вид на нови онлайн пространства. Те предлагат нови теми, предизвикателства и възможности, докато интернет сценарият става мобилен, повсеместен и се разпространява на различни платформи. Отделните хора получават повече контрол върху ролята си на създатели на медийно съдържание и критика и вече не са единствено консуматори. Социалните медии и социалните мрежи придобиват допълнително значение, служейки като справочници за нови форми на социално взаимодействие, като

същевременно създават нови права и модели на участие като глобалното гражданство в дигиталната ера. Това развитие създава допълнителни възможности и предизвикателства за всички участници в процеса, които да гарантират медийна и информационна грамотност на гражданите, за да се ориентират ефективно сред увеличаващите се потоци на информация.

Медийната и информационна грамотност става все по-необходима в контекста на развитието на медиите, което води до икономически, политически и социални промени, които включват: медийната индустрия като ключов участник в процеса; образователни политики, които се съсредоточават върху икономическо съревнование и ефективност; придвижване към „общество на познанието“ като напреднала форма на „информационно общество“. Промените наблягат на необходимостта да не се заменя медийната и информационната грамотност с компютърната (или IT) грамотност в образователен или политически контекст (например в учебните програми, финансирането, квалификацията на учителите и пр.).

Тези тенденции ни подтикват към преосмисляне на контекста и на компетенциите (знания, умения и начин на мислене), изисквани от гражданите на 21 век. Важно за всички заинтересовани страни е да приемат, че не е нито полезно, нито ефективно да се придобива една-единствена грамотност или едно-единствено умение, което да не е вградено в по-широкия контекст на медийната и информационната грамотност.

Вместо риск от маргинализация, неудовлетвореност или загуба на стойност на медийната и информационната грамотност, значението ѝ следва да бъде подчертано като съществен елемент, особено когато дигиталното сливане става все по-разпространено и естествено, съчетавайки медийни, информационни, образователни и други жизненоважни системи, действащи онлайн, където критичното мислене, креативността и етичното използване на медиите и информацията са от ключово значение. Медийната и информационната грамотност е в чудесна позиция да балансира обществения интерес между правата и етичните съображения, което е особено важно във все по-усложняващия се дигитален свят.

Всеки трябва да е наясно, че компютърното програмиране не е безплатна дейност и технологията трябва да бъде разглеждана през призмата на човешките права. Софтуерните инженери са задължителни за медийната комуникация и за хранилищата на знание като интернет, радио, телевизия, вестници, мобилни устройства и библиотеки. Важно е, че във

всички части по света се подхранва и съществува критична маса от софтуерни специалисти, за да се избегне пълната зависимост от външна експертност. И все пак, докато не е задължително всеки от нас да е софтуерен специалист, всички граждани се нуждаят от умения за критична медийна и информационна грамотност, за да изискват прозрачност и да анализират информация за свободите, които печелят или губят, за възможностите, с които се срещат и за рисковете, които поемат, като общуват посредством онези компютърни езици, които обичайно са невидими.

Концепцията на ЮНЕСКО за „общества на знанието“ с произтичащия от нея Универсален принцип за управление на Интернет може да помогне за поставянето на този нов акцент върху медийната и информационната грамотност. Универсалният принцип означава Интернет, разположен в четири измерения: човешки права, отвореност, достъпност за всички и участие на всички заинтересувани страни. Фундаментално за всичко това, както и за установяването на взаимодействието, баланса и приложението на тези измерения при решаването на специфични проблеми, е медийната и информационната грамотност.

Значение на ключовите участници

ВИЖ ПРИЛОЖЕНИЕТО

Нов акцент върху медийната и информационната грамотност

Участниците в медийната и информационната грамотност трябва:

- Да разпознават възможностите и предизвикателствата, които възникват от навлизането на медиите и технологията във всички аспекти на човешкия живот, и да ги възприемат като въплъщение на човешките ценности и необходимостта от допълнително ограмотяване;
- да засилват стойността на обществения интерес към медиите и интернет, да ускорят дебата за ползите им за обществото и отделните общности;
- да затвърждават публичността на медийната и информационната грамотност и обществения достъп до медии, информация и знание с пълно осъзнаване на различията в социо-културния контекст;
- да ускорят напредъка по отношение на дефинирането на човешките права в Интернет;

- да утвърждават необходимостта от медийна и информационна грамотност за укрепване и даване на възможност на всички заинтересовани страни да участват в управлението на интернет, покривайки широк кръг системи – от образователна политика до различни международни споразумения;
- да увеличават потенциала за медийна и информационна грамотност на медиите, информационните и ИКТ компаниите;

Изваждане на медийната и информационната грамотност от зададените рамки

ВИЖ ПРИЛОЖЕНИЕТО

Препоръки към ЮНЕСКО, Европейската комисия и различните участници в процеса

Ние, участниците в Първия европейски форум за медийна и информационна грамотност в рамките на Глобалния алианс за партньорство в областта на медийната и информационна грамотност (ГАПОМИГ), декларираме продължаващата си подкрепа към медийната и информационната грамотност с цел увеличаване правомощията на отделния човек в дигиталната епоха, като в тази връзка се ангажираме:

1. Да представяме медийната и информационната грамотност като комплексен набор от образователните практики на 21 век; като средства за подобряване на приобщаването, знанието, уменията и критичния подход към информацията, културата и сътрудничеството, както и като механизъм за достъп, творчество и достъпни за всички иновации.

2. Да насърчаваме медийната и информационната грамотност с цел разрешаване проблемите на достъп, запазване на личното пространство, безопасността, сигурността и етичното използване на информация, медии и технологии в съответствие със стандартите за човешки права. Да признаваме ролята на медийната и информационната грамотност по отношение на културното многообразие, межкултурния и междурелигиозния диалог, защитата на гражданите в страни с крехък социален капитал и слаба демократична и политическа култура.

3. Да ускоряваме създаването на съдържание чрез медиите и чрез други платформи като ключов инструмент за развитието на дигиталната икономика посредством организиране на медийни лаборатории в образователните и културните институции.

4. Да промотираме медийната и информационната грамотност в съответствие с личностното и професионално непрекъснато развитие чрез професионално обучение и квалификация във висши учебни заведения, изследователски общности, публични и частни медии и организации в гражданския сектор, с помощта на сътрудничеството на заинтересованите страни.

5. Да подкрепяме официалното разработване на програми за медийна и информационна грамотност в училищата.

6. Да насърчаваме и да се застъпваме за общите и споделени политики на сътрудничество, както и за стратегиите, свързани с медийната и информационната грамотност между образователните, културните, икономическите и технологичните институции, с цел подобряване на межкултурния и междурелигиозния диалог, равенството между половете и културата на мир и уважение в демократичната обществена сфера с участието на всички заинтересовани страни.

7. Да насърчаваме медиите, информационните и ИКТ компаниите да интегрират приоритетите на медийната и информационна грамотност в стратегическите си планове и в управлението си, като събират специфични индикатори, включително критериите в заплащането на управленското тяло, поддръжката на постоянен диалог със заинтересованите страни (клиенти, служители, учени, финансови общности, млади граждани и гражданско общество) и като работят в условията на яснота, прозрачност и отговорност.

8. Да се уверим, че библиотеките и другите културни институции редовно надграждат стратегиите си за медийна и информационна грамотност и образование, за да включат практики на трансграмотността¹ и да се уверят, че библиотечните специалисти и работещите в културните институции са обучени да развиват необходимия капацитет, за да обучават от своя страна потребителите на медийна и информационна грамотност.

9. Да подтикваме обществените медии и правителствата да полагат специални усилия и да се фокусират върху укрепването на своите стратегии по медийна и информационна грамотност.

10. Да промотираме медийната и информационната грамотност за хора със специални нужди, сред коренното население и други пренебрегвани общности.

Пътна карта

---

¹ Трансграмотност – способност за четене, писане, взаимодействие и анализ на информация, получена чрез редица платформи, инструменти и медии, без значение дали става въпрос за ръкописни, устни или печатни форми и начини, телевизия, радио, филми, дигитални социални мрежи. „Трансграмотността не замества, а по-скоро включва медийната и дигитална грамотност“. Томас, Сю и др.

Ускоряване на медийната и информационна грамотност чрез:

- Овластяване на Глобалния алианс за партньорство в областта на медийната и информационна грамотност (ГАПОМИЛ).
- Създаване на континентални и национални щабове на ГАПОМИЛ по света посредством редовно организиране на континентални и световни форуми и подсигуряване на участието на заинтересованите страни в областта на медиите и технологиите.
- Насърчаване създаването на глобална мрежа за медийна и информационна грамотност за сътрудничество и обединение с изследователски институти, по възможност на всеки континент. Например, участниците трябва да създадат Европейска обсерватория за медийна и информационна грамотност съгласно заключенията от Първия европейски форум за медийна и информационна грамотност.
- Промотиране на свободните образователни ресурси (СОР) за целите на медийната и информационната грамотност.
- Разширяване на Програмата за сътрудничество ЮНИТУИН за медийна и информационна грамотност и интеркултурен диалог (ръководена от ЮНЕСКО и инициативата Алианс на цивилизациите на ООН) като начин за обединяване усилията между университетите и образователните институции с цел промотиране на изследователските програми, на обучението на учители и библиотечни специалисти, на магистърските и докторските програми за медийна и информационна грамотност.
- Свикване на международни организации и образователни институции по целия свят с цел промотиране въвеждането на медийна и информационна грамотност в официалното и неформалното образование като основна компетенция и като обект на познание, обучение и образователна практика.
- Приобщаване на доставчиците на медии и информация с цел сътрудничество при промотирането на медийната и информационна грамотност чрез създаване на възможности за техните аудитории да участват, да сътрудничат с образователните системи и да се подчиняват на етичните норми по отношение на човешките права и принципите за свобода на изразяване и информация.

Заключение

Тези препоръки представят дългосрочна стратегия, която да предостави право на всички граждани за придобиване медийна и информационна грамотност в 21 век.

Ние подтикваме всички заинтересовани страни да играят активна роля в застъпничеството и изпълнението на тази декларация в областта на политиката и практиката на медийната и информационната грамотност.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Значение на ключовите играчи

Медиите, информационните и ИКТ компаниите могат да се ангажират с промотирането на медийната и информационната грамотност като част от тяхната политика на корпоративна социална отговорност (КСО). Медийната и информационната грамотност има значение за индустриите на културата и масмедииите в частност, защото през тях преминава огромен поток от медийно съдържание и те притежават специфичен потенциал: поощряване на любопитството, взаимното разбирателство, критичната мисъл сред аудиториите им, особено сред младежите; уважение към свободата на изразяване, защита на личното пространство, насърчаване на межкултурния и междурелигиозния диалог при осигуряването на съдържание; представяне на жените по един балансиран начин извън насадените стереотипи; инвестиране в творчество и иновации; откриване и представяне на таланти.

Журналистиката, журналистите и другите информационни специалисти са ключов фактор за доброто управление, демокрацията, свободата на изразяване и достъпа до информация. Медийната и информационна грамотност има отношение към дейността им, защото те трябва да мислят рефлексивно върху практиката си и защото се нуждаят от публика, която да разбира функциите им и към която следва да са изключително отговорни. Медиите са изправени пред предизвикателство в дейността си, причинено от увеличаването на обема от данни и от появата на активна или гражданска журналистика, както и на неформални социални медии. Техният професионален статус и ценности могат да се възползват от по-нататъшно обучение в медийна и информационна грамотност за целите на по-добро проучване и популяризиране на идеите им в плуралистична среда.

Библиотеките и образователните центрове са основни партньори на медийната и информационната грамотност. В страни с огромен информационен поток и голям обем информация, библиотеките и библиотекарите приемат нова, по-значима роля. В страни с проблеми в достъпа до интернет библиотеките като пространства предлагат на гражданите достъп до медии и информация посредством ИКТ, както и обучение за достъп. Медийната и

информационната грамотност в дигиталната епоха се превръща в *raison d'être*² за модерните библиотеки. Библиотечните специалисти са инструмент за вграждане на медийната и информационната грамотност както в учебните програми, така и в неформалното обучение. Съществува необходимост от подобряване ролята на библиотечните специалисти като обучители и фасилитатори на обучението. Освен това е нужно да се ревизира обучението на библиотечните потребители, за да се постигне увереност, че то е достатъчно обемно, за да обхване аспектите на трансграмотността в еволюиращата информационна среда.

Аудиовизуалните органи или свързаните с тях национални медии, информация, мултимедия, регулатори на съдържание на електронни и печатни медии, както и органите на вътрешна медийна регулация също са от ключово значение за популяризирането на медийната и информационната грамотност. Ролята им за осъществяването на медийна и информационна грамотност за всички е част от мандата им да защитават общото или общественото благо.

Изследователската общност за медийна и информационна грамотност остава ключов фактор за затвърждаването на знание и споделяне на добри практики из целия свят, като се възползва от трансграничните способности на дигиталните мрежи. В миналото изследванията върху медийната и информационната грамотност са били провеждани отделно и обединяването им е необходимо с цел подкрепата на развитието на нови теоретични и методологични рамки за достъп до медийна и информационна грамотност, а също и за да се наблюдава ефективността на националните и международните обществени политики в тази сфера.

Гражданските асоциации и НПО действат като мост между заинтересованите страни и подпомагат диалога между общностите за медийна и информационна грамотност в училищата и извън тях. Те поощряват дейностите, свързани с медийна и информационна грамотност, както и обучението в неформална среда. Насочват се към общности на възрастни хора и лица в неравностойно положение, за да им осигурят подкрепа през целия живот. Поддържат фокуса на медийната и информационната грамотност върху гражданското общество и гражданските агенции и могат да съдействат за ясни ангажименти в обществената сфера и подобряването на резултатите в дигитален контекст. Професионалистите от гражданското общество освен това трябва да повишат значимостта на ролите си и да развият капацитета си в новата дигитална

---

² Право на съществуване (фр.).

среда, при което собствените им неформални мрежи ще повишат ефективността си, а колективният интелект ще бъде по-равномерно разпределен.

Изваждане на медийната и информационната грамотност от зададените рамки

Медийната и информационната грамотност е едновременно устойчива в целите и използването си, и подсилена от новите възможности:

- Медийната и информационната грамотност е всеобхватна концепция – включва умения, познание и действия, свързани с термини като медийна грамотност, информационна грамотност, способност за преценка на новини, рекламна грамотност, филмова грамотност, интернет грамотност, грамотност при работата със социални мрежи, компютърна грамотност, ИТ грамотност, дигитална безопасност, лична кибер сигурност и т. н.
- Медийната и информационна грамотност обхваща всички видове медии (дигитални и традиционни); грамотността означава способността за осигуряване, достъп, сътрудничество и комбинация на различни видове медии и информация, както и използването на различни медийни и информационни канали в различен контекст и за различни цели.
- Медийната и информационната грамотност е свързана със способността да се комбинират различни умения и способности с цел използването на информацията и медиите, включително новите видове медии, за постигане на лични цели. Тези цели са пряко свързани с индивидуалното израстване (напр. развитие, личностно изграждане, управление на връзки, учене през целия живот и др.) и социални предизвикателства (организиране на информация, участие в обществени обсъждания, етика и човешки права, защита на личното пространство и др.).
- Медийната и информационната грамотност включва:
критична мисъл и отразяване на медийните и информационните системи – включително оценка на информационното и медийно съдържание; отразяване на политическите и икономически влияния върху медиите; централно положение на информацията, медиите и технологиите за развитието на добро управление; управление на рискове и възможности на нови медийни канали; оценка на правото на използване/свързване и на откъсване от мрежата; на правото да бъдеш забравен; на лично пространство и пр.

използването на информация, медии и дигитални технологии за лични и обществени цели – включително за себеизразяване, межкултурен и междурелигиозен диалог, равенство и право за вземане на лични решения; използване на медиите за почивка, учене, работа и др.

манипулиране на медиите – тук наблюдаваме типове и нива на умения за оперативна работа, творчество и сътрудничество, като способността да се създават съдържание и информационни продукти и използването на ИКТ в този процес.

- Тъй като достъпът до информация и участие са основни принципи в днешното общество, медийната и информационната грамотност трябва да бъде разглеждана като фактор в областта на човешките права.

Превод от английски: Весела Ангелова